

Kolláth György: Bűn és bűnhődés – szankciók és vétkek a sportban

Tisztelt Sportbarátok! Hölgyeim és Uraim!

2002-ben, az I. edzői konferencián bíraltam sportbeli baklövéseket. Idézet: kiesett a magyar sportból egy évtized. Hittük: friss szellemű kormány-program alapján végre valódi modernizáció fog megvalósulni. Másként történt, ti. sehogyse.

Ellenséges pártpolitikákkal, ártó személyi ambíciókkal, és csupán eseményekhez, kandidálásokhoz kötődve egyengetik a sport „ágazatát”. A sport romló feltételekkel szenved el az átmenetiség és a restriktív bajait.

Előadásom a sport lényegi problematikáját keresi. Két válságágazat találkozása ez: a jogrendszeré és a sport-szisztémáé. Mint amikor két szikkadt tehén feji egymást, ám a gazda nem lát túl az istálló falán. A sport aspektusából nézem a jogot, és nem fordítva. A jogrendszer is modernizációs: mennyiségi helyett minőségi megújítás után kiált. Klasszikus túltermelési válság, joginfláció jellemző. 1989 óta érdemi megújulás - az alkotmányos jogállami tételezésen, és az alapjogi deklarálásán kívül – nem történt benne. A jog a politika képlékeny szűrő-vágó eszköze lett, újra.

Sportunk modellezhetetlen hungarikum. Próba: miről szól a következő pár sor, ami elhangzott nemrég a parlament felsőházi termében?

’Egy a megreformálatlan társadalmi alrendszerek közül. A régi, államosított és kézivezérelt szisztéma letűnt. Annak helyén végiggondolt, az európai demokráciák trendjeihez hasonló, illeszkedő szisztéma nem képződött. Legnagyobb baja finanszírozásának túlhaladott bázis-szemlélete és szintenkénti elégtelensége. Nem éri meg senkinek ide, generálisan befektetni. Nem arra tart, amerre a világ éle, és nem is arra, amerre az ország közügyeinek zöme halad. Talán mindennek nincs is felismerhető karaktere. Elemenként: hol itt a pluralizmus, mint korrekt, valós versenyhelyzet és egyenlő mérce? Nincsen demokratikus felelősség, érdemi számon kérés, leválthatóság sem. Majdnem mindegy, hogy hányan nem fizetnek: egy-milliós adósságért reszkessen az adós, milliárdos tételért sirjon a hitelező.

Nyomokban van e rendszerben piacgazdaság. Nem jobb a helyzet a jogállamiság dolgában sem. Baj van a sokszereplős játék összhangjával is. A fair pénzügyek és az átláthatóság alig jellemzi rendünket. Több területen egyszerre van közgazdasági, szakmai, etikai, jogi és irányítási válság. Túlvezérelt struktúránk elavult és sorvad. Érdemi decentralizáció híján vízfejre emlékeztet a rendszer, ami valóságos szellemi központ nélkül ketyeg. Helyzete, perspektívája 10-15 éve kimunkálatlan, irányítása a politikai széljártást követi. Áttörésre képes, elemeiben egységes, éveken át tervezhető forrásai, kiszámítható ösztönzői nincsenek.’ Pont!

Az egészségügyről szól, de szólhatna a sportról is. Modernizációs ígéret sincs immár. 5 éve sportstratégiát írnak, napi ügyeket adminisztrálnak, pályáztatnak és muszájból új törvényről álmodnak. Ám a túlcentralizált szisztémára kár több pénzt adni. Nem lenne hatékony, elfolynék. Helyi önkormányzati súlypont-áthelyezést szóba hozni lehet, de központi támasz híján ez is csak jámbor óhaj. 2002-ben minimálisan 1 %-os sportbüdzsét akartunk, mindenütt. Már elszánás sincs erre nézve.

A sportminisztérium kérdése letűnt, elvitte a megszorítás! Könnyebb a minisztériumot „deregulálni”, mint a pótcselekvés sporttörvényeit. Ez is bűn és bűnhődés: csak itt nem az elkövető bűnhődik, hanem a többiek.

A magyar közpolitika - ha nem tud valami korszakosat tenni - törvényt álmodik. Pedzegetik, hogy jövőre hozzányúlnak a hatályos sporttörvényhez. Ez lenne a terápia, de hol van előtte a diagnózis? Minek kell és hányszor lehet még Magyarországra megtorló jellegű sport-törvényeket rákényszeríteni? 1996-ra ez még nem volt jellemző. Ám aztán 2000-ben és 2004-ben már igen. A névadó-szülők neve: Deutsch Tamásé és Gyurcsány Ferencé meg tudná tölteni, vagy ki is ürítené a demonstrációk bármelyik helyszínét. A közös szellemi mentor és drákói szövegszerkesztő: Sárközy tanár úr a maga saját(os) „fair play”-hitvallását merevítette §-sokba. Bár ne tette volna. Ezt - a cselekvés látszataként – a magyar politikus kipipálja. Aztán ő továbbáll, nekünk meg itt marad a katyvasz.

§-tenger immár van. Épp’ csak arra nincsen regula, ami védene minket külhoni nyomásgyakorlástól. A sporttörvény eszménye: mit kötelező a sport(oló)nak, s a sportszervezetnek tennie, és mi minden tilos számára, ha nem akar folyton, mindenért kikapni. Adminisztratív logika, bizalmatlanság, lekezelés mozgatja a bekezdéseket. Akár 50 millió forintos bírságra is számíthat a bűnös klub. 50 milliós, államilag kedvezményezett bevétel, közgazdasági preferencia viszont sincs. Kapott ellenben a hivatásos sport 3 évet. Örüljön, hogy ez számla-moratórium, nem pedig fogház. Színlelnék számlás trükköt és minimálbért? Kevesen hiszik el, hogy ebből baj lehet. Így a jog önmaga paródiájába fordul. Valami lehetséges, bár tilos? Kedvenceink nem esélyt kapnak, hanem verést, ha bűnbakot kell találni. Sakkban tartásuk olcsó és kényelmes.

A közmorál is rémes. A sport színterein folyton hallani: „egyszerűen senkik vagytok, hej-hej”. Ugyanez konzolidáltabban a VIP-páholy környékéről: ti lopikáltok, mi meg majd felszámolunk benneteket. A makacsul szintet tartó sikersportágaink kivételével ilyen a közszellem.

Csak a megtorlás papírformájában vagyunk élenjárók. Azt viszont el-elsumákoljuk, ha a mi klubunk vagy spílerünk fut lesre (Athén). Az, hogy mit kéne távlatosan tenni a sport javára és érdekében: kimarad a

törvényből. Ugyanezt pl. 1921-ben Klebersbergék még tudták. Emlékszünk: az ország pénzügyeinek rendezése után ezt meg azt teszik, és meg is tették. A mai papírokból nem olvasható ki, hogy 100 évvel később a testkultúra – pl. a kisiskolásoké, vagy az edzői munka - kinek és mennyire fontos itthon, ha éppen nincsen világverseny? Nívótlan és üres az aktuális kormányprogram. Sportnagyhatalomból hátrálunk a törpe-hatalom felé.

Egy távlatos, szerves, európai léptékű modernizációt napirendre vevő, nívós sportpolitika hiányzik. És általa sportbarát közgazdasági, társadalmi és jogi környezet. Mindennek lehetne egy (!) leágazása a jog, mely csokorba gyűjti a sportban szükséges specifikus állami normákat, ösztönzőket, közérdekű, elvárható követelményeket, támogató civil megoldásokat, közjogi garanciákat és jogvédelmi utakat. Lenne egy 3 lábbon álló sportpolitika: benne egy jogi, egy közgazdasági és egy szakmai-társadalmi vertikum. A „stratégia” fedőnévű Luca-széke egyelőre semmilyen. Képletesen, inkább olyan, mint egy sárga tengeralattjáró - repülőgép.

A csúcok csúcán a szemléletmód elakadt kb. a múlt század 80-as éveinél. Ennek cselekvő felismerése késik, hogy a világ sportját újrászabta – a többi között - a piacgazdaság növekvő fogyasztói igénye és üzleti értékrendje, a megnövekedett életkor és szabadidő, a sportban is megjelent multik globalizált világképe, pénzéhisége. Eközben a versengés és a média-háttér behálózta, lefölszi az egész konglomerátumot.

Előbbiekhez társul az Unió 4 alapelve és versenyjoga, amivel még a két avított csúcsmonopólium: a FIFA és az UEFA sem dacolhat sokáig. Mindezt keretbe foglalja az emberi jogi gondolkodásmód, s vele együtt a jogállamiság. Ez minőségileg más ahhoz képest, mint amit a múlt században a fair play kijelölt. Itthon, a kihívást talán érzékelik, de kezelni képtelenek.

A jó válasszal, a magyar sport megreformálásával adós a mindenkori állami és szakmai sportirányítás. Inkább egymással foglalkoznak, lásd: MOB-mizéria. Mi defenzívek és provinciálisak maradunk. Így a fő folyamatoknak a vesztesei leszünk, s nem csak országunk kicsiny méretei miatt.

Legközelebb a modell-váltáshoz az 1993. évi parlamenti határozat elfogadásakor voltunk. Akkor még vallottuk, hogy a testkultúra az egyetemes kultúra része, ergo mindkettő viszonyait kb. ugyanúgy kell rendezni. /Lásd: filmtörvény!/ Mára, a sportba annyi jött át, hogy a lelátók „kultúrája” tombol és rombol a köztereken is. Ennek a csőcseléknek kedveskedve rendeznénk foci-ebét, majd olimpiát?! Klubház, pálya és lelátó: similis simile gaudet. A latinból a „simlisség” könnyen asszociálható.

13 éve igény és mód látszott arra, hogy a szocialista sportpiramist fokozatosan plurális, polgári szisztéma váltsa fel. A rendszer az átalakítás alatt is - a polgárság meggazdagodásáig, majd sportos önfinanszírozásáig - fejlődjék. A 90-es évek közepéig a parlamentben 90 % feletti egyetértés vitte előre a sport ügyeit. Aztán rátenyereltek erre is a pártok. Azóta a fő kérdés, hogy ki szereti jobban a sportot, kiből mi legyen, hol a pénz és mit, mikor rendezzünk? Akciózik a jobboldal, sután kontráz, hárit a bal.

Tanulságos az elmúlt 8 év mérlege. Az Orbán kormány szerette, értette, támogatta a sportot? Abszolút igen! Jó programot írt hozzá, megnőtt a költségvetési támogatás, stadion-rekonstrukciós program indult, új BS épült, lecseréltek mindenkit, akit a régi idők emberének vélték, minisztériumot kapott a sport stb. De ment-e a túlzó politikai és anyagi erőfeszítés által előbbre a futball, avagy a testkultúra bármelyik szeglete? Valóban azon múlik minden, hogy mennyi a pénz és ki ül a székben? Válasz: egyáltalán nem! A Fidesz-kormány leglátványosabb kudarcát, üresjáratát éppen ott érte el, amit szíve szerint a legfőbbnek tartott: a sportban. Elfolytak a milliárdok, de semmi nem lett jobb tőle - esetleg egy-két, mára elkészült, nyomban elavult stadiont leszámítva. Angol példát emlegettek – akkor és azóta. A honi és az angol profi-foci egyetlen azonossága a pályán lévő játékosok száma.

Később, a dilettáns és ambivalens baloldali kormányzati hozzáállás miatt, a helyzet tovább romlott. Úgy nem akarták folytatni, mint a FIDESZ tette. Más módot: valóságos reformot, értő válságmenedzsert pedig nem kerestek. Helyette: csak beszéltek, pl. a „jóléti rendszerváltásról”, majd kelletlenül pénzt adtak, meg törvénykeztek, végül leépülést engedtek.

Provokatív történeti egybevetés jön: a rendszerváltás előtti sport nagyrészt a bázis-cégek pénzén alapult. Ez a pillér kiesett. A kutyaszorítóra muszáj lett volna adekvát módon, stratégiaileg reagálni. 1) A FIDESZ állami költségvetésből próbálta a rést betömni. Csakis önmagában, s a centralizált módban hitt. Annyi pénz azonban a számtanpéldában sincs. Ez tuti bukás. 2) A baloldal a kérdésfeltevésig sem jutott el: ti., hogy van-e értelme és esélye a sportbüzszé „bázis-rését” decentralizáltan betömni. Lett volna két út: A és B terv. A-terv: „fenntartható fejlődés”, jobbára közvetett és kis részben közvetlen finanszírozással, mert kell legalább egy sikerárgazat, s általa 8-10 olimpiai arany. B-terv: mindez nem fontos, visszább veszünk, másutt van erőnkre égető szükség. Majd egyszer a polgári fizetés ad lóvét a család, a gyerek sportjára is, aztán ha lesz 1-2 arany, akkor szüret, ha nem, hát nem. Választható sportpolitika ez is. Viszont a nem-döntés = a legrosszabb döntés. Ez a kudarc oka és lényege. C-terv következett be, válasz híján passzoltak. A kérdést megkerülve ún. sport-stratégiát, meg jogot írni azonban nem fair.

A sport, például a futball majomszeretete semmire sem elég és nem is mentség. Othello is szerette Desdemónát. Ugyanígy baj, ha a kényeztetés, majd a hálátlanság érzete átcsap büntetésbe. Amilyen a rossz szülő meghasonlása, aki mindent megadott, mégis hiába várt hálát! Ám „cukor és korbács”- elv szerint országos közügy nem jut előre. A drákói jog nem rendet szül, hanem többé-kevésbé jogos ellenállást. A jogi alaphoz sportetikai alap is tartoznék. A rendszert nem §-áradattal, hanem csak a maga egészében, fentről lefelé lehet

jobbá tenni. Különben minden néhány sportember áldozatvállalásának a függvénye: pl. Bakonyi Tibor, néhai Budai Péter, Hajdú Péter. Erre azonban rendszer nem épülhet, sőt irigyek még oda is csaphatnak.

Tudatos előrehaladásnak kevés jele látszik. Szurkolói szemlélettel, nosztalgikus múltba merengéssel tilos volna hozzányúlni a sport – autonóm, s még ma is nagyrészt önszabályozó - normatív szisztémájához. Vessenek pillantást a MOB vagy az FTC szerencsétlenkedéseire, ha alapszabály, modernizáció, vállalkozás, jog és felelősség, vagy demokratizmus kerül szóba.

Adódnék 0-kiló méterkő a modernizációhoz. A magyar Alkotmány 70/D § így szól: „A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez. Ezt a jogot a Magyar Köztársaság...a rendszeres testedzés biztosításával...valósítja meg.” Elkerülhetetlen a rangsorolás: párszáz elkényeztetett profi zsebét kell-e még jobban megtönni, vagy gyermekeink fejlődése és egészsége az első. Évtized állt rendelkezésre eldöntőnk: mit kezdünk ezzel az alaptörvényi szabállyal. Majdnem sikerült kideregulálni.

Lehetne fogódzó EU tervezett alkotmányos szerződése is. 4/III/182. cikk: „Az Unió a sportnak a társadalomban és a nevelésben betöltött szerepére tekintettel hozzájárul az európai sport előmozdításához. (2) Az Unió fellépésének célja...a sport európai dimenzióinak fejlesztése a versenyek tisztaságának és a sportszervezetek közötti együttműködésnek az előmozdítása, illetve a sportolók, különösen a fiatal sportolók fizikai és szellemi épségének védelme révén.”

A Konvent tervezete 2003. augusztusa óta magyar nyelven is ismert. Hazánk hozzá a megerősítését megadta. Vajon az alaplumból egységes, világos cselekvési program született-e? Nincs nyoma. Kellott volna már itthon aprópénzre váltani mindezt. Kijelölve, hogy mi ebből a törvényi tennivaló, mi megerősítendő állami-önkormányzati kötelezettség, és mi olyan stratégiai államcél, amit 10-15 év alatt váltunk valóra. EU-s bázisról is indulhatott volna a sport modernizációs projektje. Akár közösségi pénz is lehetne a konkrét célok, akciók mögé kérni, tenni.

Menjünk vissza egy pillanatra 1989-ig. Megszületett a többpártrendszer, és a valódi civil társadalmat elindító egyesülési jogi törvény. Az állami sportvezetés kereste benne a sportsajtóságokat, még inkább önön beavatkozási lehetőségeit. (Nem találta meg – máig sem.) Zavarta a nagy szabadság. Hogy lehet így majd irányítani: hangzott a kabinetkérdés? Rossz a kérdés! A jó válasz: másként lehet célokat elérni, mint korábban. Toleránsan, közvetve, jogi, közgazdasági és együttműködési formák révén. Paternalizmus és politikai rátenyerelés nélkül. A régi dirigálás helyébe ui. modern, többszintű finanszírozás, partneri kapcsolat-tartás, a szervezeti támogatás helyébe pedig zömmel tevékenység-finanszírozás léphetne. A társadalmi alapon, autonóm felelősséggel, jogállami és piacgazdasági keretek közt működő, plurális sport-rendszer gyökeresen új irányító szerepfelfogást követelne meg. Mivel erre megy az ország, a sport sem mehet másfelé. Ám a sport-adminisztráció – nem csak a szakállamtikárság - a XX. század utolsó 20 évének, nem pedig a XXI. század Európájának elveit, mintáit követi. Nem jut vele sokra, ölhet bele akármennyi pénzt.

Mindössze egy sportos jogi közügy áttekintésére maradt idő. Ez a doping-szankcionálás modern jogi piramisa, új koordináta rendszere, egyben a sport külső jogi megközelítésének modellje.

A doping-jog állatorvosi tanló: rajta mindenféle betegség megtalálható. A változás így összegezhető: hibás, aki csak bétékázna. A Btk. az ultima ráció, sőt, vele próbálkozni még a végső esetben is csak jogállami módon szabad. 1-3 év börtön nem lehet tipikus élethelyzet penitenciája. Differenciált megoldás visz előre - a mostani holtpontról.

Általában a sima, mondhatni „normál önpusztítás” nem büntethető. Speciális büntetőjogi fenyegetettség, direkt Btk-tényállás ez idő szerint nem áll fenn. Helytálló *Dr. Kiss Gergő László* következtetése: a Btk. 279. §-ban jelölt „Visszaélés ártalmas közfogyasztási cikkel” elvileg kiterjedhet a pirulák, a táplálék-kiegészítők, az izomnövesztők forgalmára is. E veszélyes gyakorlat főként a kondi-termek, fitness-szalonok mindennapjaiban tapasztalható. Aki szerrel gyúr, alapesetben magának okoz kárt. Jogilag kb. olyan mérték szerint, mint a dohányos. A jog ezt döntően mások, a passzív dohányosok védelme okán korlátozza, de pl. nem fűz hozzá tb-jogkövetkezményt. Ez adhat elvi analógiát. Ha valaki beteg nem lévén, izmai turbósítása végett kér olyan tb-támogatott szert, ami nem illetné meg, ezért a recepttel visszaélő felel, ám a szer beszedőjének felelőssége kétséges. Talán közvetetten, okirat-hamisításért lehet őt megfogni. Ha illegálisan terjesztett szer forgalmazásába kapcsolódik be, tudván azt, hogy az áru nem frankó, orgazdaság címén felel. Jól tenné a sport-szintér gazdája, ha a házirrend részeként, szerződési feltételként kikötné, hogy objektumában doppingolni tilos. Az ui. a látogatásra szóló szerződés felmondásával jár, pénz visszafizetése nélkül. Ez jogszerű korlátozás volna.

A Btk. több §-sa ad regulát arra nézve, ha más, főként kiskorú személy egészségét rontaná a koksizálás /kiskorú veszélyeztetése, testi sértés/. Bűncselekmény az is, ha a tett „jogtalan haszonszerzés végett”, károkozással: csalásként valósult meg. A Btk. szerint nem csak tettes van, hanem vele azonos súlyú felelősséget viselő társtettes, felbujtó, fizikai vagy pszichikai bűnsegéd, sőt aktívan falazó bűnpártoló is. Hol vannak ők? Még leginkább az önmagát koksizoló enyhíthet tettén, viszont a bűnös háttér, ha feltárnák, nem úszhatná meg.

Mesebeszéd, hogy nem lehetett feltárni a bűnös visszaélést. Előírás után alkalmazhatók a technika lehetőségei: a vérvétel kimondható az ittas vezetés mintájára, az idegen minta kiszűrhető DNS-mintavételével. A megalapozott gyanúhoz szükséges információ begyűjtése szakmai rutin-feladat, pl. magánnyomozó által, de nincs rá igény.

A jó lépések zöme nem igényel közhatalmi jogalkotást. Ha a versenykiírás mindezt feltételül tartalmazza, nem indul(hat) az, akinek ez zsenánt. A törvényi minimumnál többet, önkéntes alávetéssel, szerződéssel ki lehet mondani, majd be lehet vasalni.

A tiltott teljesítmény-fokozásban részt vevő sportoló általában több civil jogviszony keretében sportol (egyesületben, sportvállalkozásban, válogatott keretben, stb.). Szerződések hálója övezi a felkészülését és szereplését. Mindegyikben benne van a dopping-mentes felkészülés, sőt a teljes kontroll-alávetés fogadalma. Lebukás esetén, szerződésszegés címén tőle az utolsó fürdőpapucsig vissza lehetne követelni minden ráfordítást és költséget. Sőt a „cég” imidzsének sérelme folytán a vétkes még teljes kártérítéssel is tartoznék. A valóságban senki sem megy ennek elébe, vagy utána. Amíg ez meg nem változik, kár bármi máson merengeni.

E magánjogi felelősség lehet szerződésből eredő, továbbá szerződésen kívüli is (utóbbi pl. a szerrel kereskedőké). Munkajogi felelősség áll meg, ha valaki munkaviszony keretében vétett (ilyenek a profi sportolók). Hozzájön a törvény szerinti sportfegyelmi elmarasztalás is, miután a sporttörvény széles körben adna módot személy és szervezet megbüntetésére, ha a honi jog hatálya egyértelműen igazolható. Sajnos, az amúgy korszerű rendelet éppen a világvversenyek dopping-deliktumait nem sorolja önmaga hatálya alá: így egy inci-finci háztömbkörüli verseny dopping-védett, míg egy olimpia a senki földje?!

Tévhit, hogy egy bűnért csak egyféle felelősségre vonás lehetséges: épp’ a sport az, ahol ez nem így van. Mód volna, hogy a vétkest klubja kizárja, a szövetség eltiltja, az ösztöndíját, kedvezményeit megvonják, a világvversenyre való felkészülés juttatásait visszafizettetik vele, sőt esetleg még a főiskola vagy a munkáltatója is méltatlanná válást állapít meg, s kirúgja. Az elemi rendcsinálást, „a Btk. nélküli zéró toleranciát” így kezdeném. Ha nem használ, jöhet az erőteljesebb fokozat.

A sportban a jog hatékonyság nélkül segíti rendet tartani. Baj mégsem a jogalkotással, hanem a jog betartásával és betartatásával van. Keveset kockáztat, aki törvénytörően keres kiutat. Amíg ez ellen csak az egy-két jogász ágál, marad minden a régiben.

-.-

Végszó: a közös hozzáállásban kellene elsőként váltani. Íme, egy friss, elrettentő példa. A legutóbbi MOB-választás után győzködte egymást két sportman. -Egy hajóban evezünk, Öreg. -Igaz, de más és más kikötőbe mennénk!

A jog akkor segít, ha legalább a kötelező minimumot és egymást tiszteljük. Erre jó alkalom a mai, ünnepi fórum.